

(1829-1869) begon op 15-jarige leeftijd bij ds. A. C. van Raalte in Ommen zijn „theologische studie“. Op 11 mei 1849 werd hij door ds. A. Brummelkamp te Zeist geëxamineerd en op 17 juni d.a.v. als predikant te Zeist en Utrecht bevestigd. De volgende dag werd hij 20 jaar! De gemeente Zeist diende hij tot 16 april 1852, die van Utrecht tot 2 juli 1855, nadat hij in 1854 bedankt had voor het ambt van (4e) hoogleraar van de op te richten Theologische School te Kampen. Van 1856-1869 was

hij predikant van de Reformed Church in Grand Haven (Michigan), Pella (Iowa) - waar ook ds. Scholte stond - en tenslotte was hij verbonden aan Hope College in Holland (Michigan), waar hij op 13 december 1869, 40 jaar oud, overleed.

32) Zie: Smits IV, blz. 285 en 292.

33) Gera Kraan - van den Burg, *Brandende Harten*. De Geschiedenis van Maurits en Suzanna van Hall. Kampen, 1937.

EEN OUD WOONHUIS TE RHENEN EN HET GESLACHT LIJSTER

Met volledig respect voor het vele en belangrijke werk, door Mr. Dr. J. Belonje op velerlei gebied verricht, wil ik toch graag een enkele correctie en enige aanvullingen op zijn artikel in het *Maandblad Oud-Utrecht* ¹⁾ plaatsen, mede hiertoe door hemzelf aangespoord.

Het „Oude Woonhuis“, door hem beschreven en dat voorzien was van de stenen stoeppalen, is inderdaad dat van afb. 415 in mijn boek ²⁾. Hetzelfde woonhuis is ook terug te vinden op afb. 412 van bedoeld boek, (zie onderstaande foto).

In zijn verdere beschrijving moet er helaas sprake zijn van een verwisseling van twee panden, want de mededeling, dat het pand „blijkens aanduiding op de voorgevel, bewoond was door Th. Puyk voorheen E. van Voorthuysen“ stemt niet met de toenmalige werkelijkheid overeen. Overigens slaat de beschrijving in het artikel wel geheel op het pand, dat op de erbij ge-

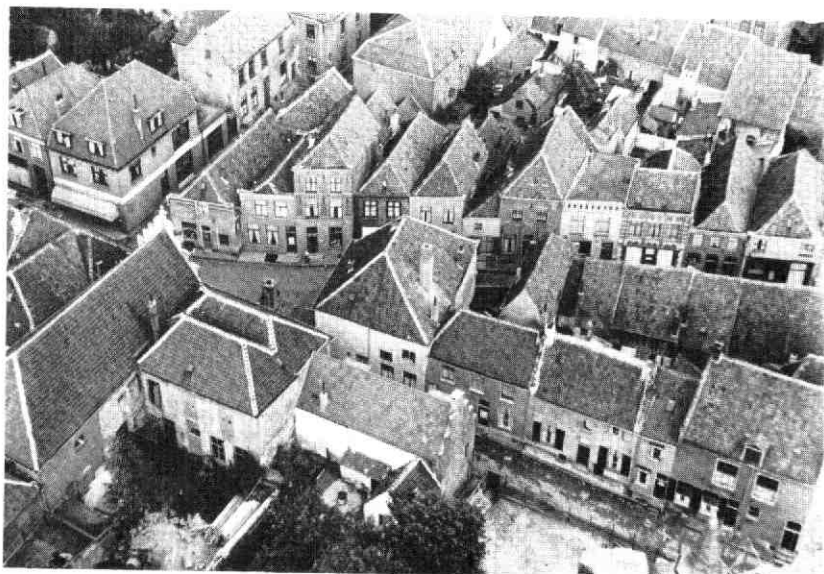
plaatste foto staat afgebeeld.

Het pand van David Frank, nadien Van Voorthuysen en tot 1940 Puijk (allen slagers) bevond zich 6 percelen zuidelijker: het is het derde pand van rechts in de Rijnstraat. Deze slagerij is afzonderlijk afgebeeld op de foto op pagina 176.

Het is niet duidelijk, hoe Belonje aan het huisnummer A 8 is gekomen. De slagerij van Van Voorthuysen was gevestigd in no. A 11, het nummer van het onderhavige Oude Woonhuis heb ik nog niet geheel thuis kunnen brengen. Er hebben in Rhenen namelijk vele malen omnummeringen plaatsgevonden. Ik ben thans nog bezig aan een omvangrijk project: het opstellen van lijsten met alle huisnummers en wijzigingen ervan van alle panden in de binnenstad met aanduidingen van de belangrijkste bewoners voor de periode 1813 tot 1940.

Het artikel van Belonje bevat voor het historisch on-

De Rijnstraat te Rhenen, vóór mei 1940, van links naar rechts in Noord-Zuid richting. Het derde pand naar rechts vanaf de zijweg links boven (de Gasthuisstraat) is het door Belonje beschreven Oude Woonhuis (schuin rechts boven de pomp)

derzoek van Rhenen belangrijke informatie. Wij zijn hem bijzonder dankbaar voor de verstrekte gegevens betreffende het huis en de stoeppalen, informatie die anders onherroepelijk verloren zou zijn gegaan. Hij eindigt zijn artikel met de wens, dat er nog eens wat meer aandacht zou worden besteed aan de twee even belangrijke als vooraanstaande families Vonck (van Lienden) en Lijster. Van deze laatste familie volgen hier enkele gegevens.

Lijster

De familie Lijster heeft in Rhenen een respectabel aantal namen in de archieven achtergelaten. Hoewel Rhenen, ondanks de woelige tijden in het verleden en de vernietigende oorlogsjaren 1940 en 1944/45 toch nog op een indrukwekkend Oudarchief kan bogen, zijn er, met uitzondering van charters en wat elders verspreide stukken, geen oudere officiële documenten dan vanaf 1556 aanwezig. Wij kunnen dan ook vanaf dit jaar pas een lijst opstellen, die enige aanspraak kan maken op volledigheid. Toch willen wij, zij het met de restrictie dat het hier slechts een fragmentarisch overzicht betreft, de namen van oudere datum, die wij tegenkwamen, niet onvermeld laten.

Een zeer belangrijk stuk, één van de oudste te Rhenen (ook reeds genoemd door Belonje) is de stichtingsacte van het St. Kunerengilde van 7 januari 1392³⁾. Onder de „broeders die Sunte Kunerengilde eerst hebben ghesticht ende gheordineert“ vinden wij:

Gherijt Lijster, Tijman Lijster, Wouter Lijster Rijquens soen, Ghijsbert Lijster, Willem Lijster en Evert Lijster. Onder de „susteren van Sunte Kunerengilde“ vinden wij Lijsbet Gerijt Lijsters wijf, Trude Tijman Lijsters wijf en onder de „dode broeders en susters“ werden vermeld Bertrut Ghijsberts Lijsters wijf en Korstine Tijman Lijsters wijf. Nog lid van het gilde was toen Geertruut Lijsters.

In de diverse kerkelijke en ambtelijke akten en charters komen wij de volgende namen tegen:

1413 Gherijt Lijster, 1443 Willem Lijster, 1480 Heer Bernt Lijster, Henrick Lijster, Willem Lijster Willemsz, Gerit (Gerijt) Lijster, 1481 Gerijt Lijster Everts.. 1489 Willam Lijster, priester, Dirc Lijster, 1496 Die- rick Lijsters erfgenamen, 1545 Claes Lijster, schepen te Rhenen, 1576 Catrine Lijsters. Illustratief voor de in deze charters behandelde kwesties is het charter van 10 februari 1489, waarin schepenen van Rhenen oorkonden dat Willam Lijster, priester, en Dirc Lijster aan de kerk aldaar de eigendom overdragen van een akker lands gelegen „opter Mersche“ (in de Mars), en Dirc Lijster bovendien nog aan de kerk de eigendom transporteert van drie stukken lands, waarvan het eerste is gelegen boven „die Westmolen“, de beide andere „bij de Koirhovel“ aldaar.

In de lijsten van de bezittingen, vermeld in het Liber secretorum van het kapittel van de H. Drieuldigheid ter Horst bij Rhenen⁴⁾ worden als grondbezitters (1559) onder meer vermeld Jan Lijster en Claes Lijster.

De volgende lijst is grotendeels gebaseerd op een overzicht, in de twintiger of begin dertiger jaren sa-

mengesteld door de toenmalige gemeente-archivaris Dr. R. Jesse⁴⁾.

Burgemeesters van Rhenen:

Lijster-Henrick 1571/72 1576/77

Schepenen van Rhenen:

Lijster Sr-Willem	1557/58 Sept. 1585/59
Lijster-Claes	1559/60
Lijster-Dirck	1559/60 1565/66
	1569/70
Lijster-Henrick	1560/61 1563/64 1 Nov
	1565/66 1569/70
Lijster-Huijbert	1607/08
Lijster-Gerrit	1729/30 en met enkele onderbrekingen tot 1772

Raden van Rhenen:

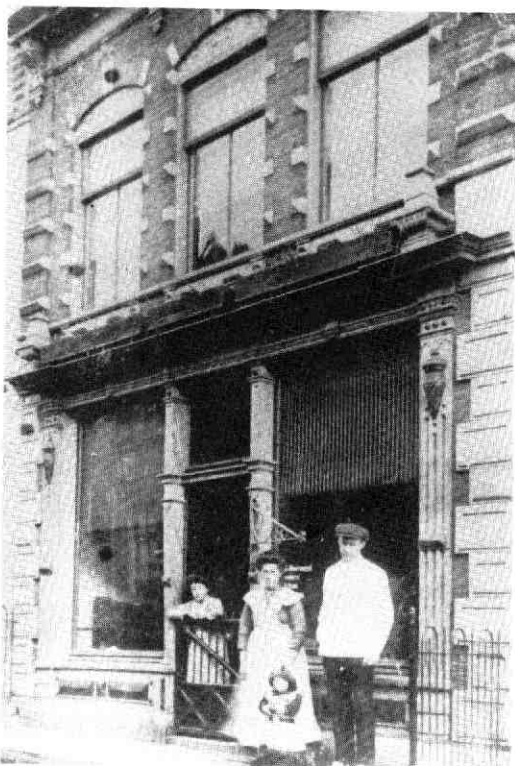
Lijster Wzn Sr-Willem	1559/60
Lijster-Claes	1560/61 1563/64 1 Nov
Lijster-Dirck	1563/64 1 Nov
Lijster-Mattheus	1571/72 1574/75
Lijster-Claes Herbertsz	1574/75
Lijster-Evert	1578/79
Lijster-Willem	1640/41 1642/43
	1645/46 1650/51
Lijster-Gerrit	1727/28 . . . 1756
Lijster-Helmert	1795 Juni 1811 Aug 1812
Lijster-Arnoldus	1830 . . . ? en vóór 1833

De vele onderbrekingen van de ambtsperioden zijn als volgt te verklaren. In Rhenen was vroeger een Schout of Hoofd-Officier de hoogste bestuurder in rang. Hij bezat, in tegenstelling tot in de andere steden veel meer macht. Hij had niet alleen zitting en de eerste stem in alle Vroedschapsvergaderingen, het was tevens zo, dat Burgemeesters, Schepenen en Raden zonder zijn toestemming geen vergaderingen mochten houden. Dit voorrecht bestond sinds 1546 bij Ordonnantie van Karel V⁶⁾. Deze ordonnantie, op perkament geschreven, bestaat nog steeds; het is een uit 301 artikelen bestaand, op 27 dubbelzijdig beschreven bladen geschrift. In later tijd werd de Schout door de Stadhouder aangesteld. De Schout werd in de 18e eeuw door de Stadhouder voor het leven aangesteld⁷⁾. Naast de Schout was er een Onderschout die hem in de meeste gevallen, behalve in de Vroedschap, kon waarnemen. Er waren twee Burgemeesters, die elk voor 2 jaren werden benoemd en wel ieder om het jaar. Voorts waren er zeven Schepenen, die jaarlijks werden aangesteld. Schout en Burgemeesters vormden het College van het Gereg. De Raden, acht in getal, maakten met de Schout, de Burgemeesters en de Schepenen de Vroedschap uit welke het burgerlijke bestuur in de Stad Rhenen vormde.

Wij vonden ook nog 'n tweetal *Gasthuismeesters*:⁸⁾

Lijster-Claes	1571
Lijster-Gerrit	1731/32 1734/35
	1743/44 1746/47

De familie is vermoedelijk niet uitgesproken groot geweest. In het Archief van de Ned. Herv. Gemeente⁹⁾

Het pand van slager Van Voorthuisen aan de Rijnstraat te Rhenen in de 20-er jaren. Voor de slagerij staan Dirk Jan van Voorthuisen met zijn vrouw, de dienstbode is een meisje Timmer uit Opheusden. Op de winkelruit is leesbaar „D. J. van Voorthuisen voorheen D. Frank“.

bevindt zich een NAAM REGISTER DER LEDEMATEN (1654-1856). Dit Register werd opgesteld „volgens de orde der straeten“ door Ds. Corn. Diemerbroeck (bevestigd 21-5-1629, overl. 27-1-1664) en overhandigd aan Ds. Joh. Kupius (1654, overl. 1674) bij „het Avond mael des Heeren, de eerst mael na sijne bevestiging in de Kercke tot Rhenen“ op 25 Dec. 1654. Deze lijst van 1654 geeft een overzicht van alle lidmaten van dat jaar en wordt gevolgd door zeer vele nieuwe inschrijvingen (met attestatie, na belijdenis etc). In de eerste lijst (1654) komen wij slechts éénmaal de naam Lijster tegen en wel die van „Willelm Lijster ende sijn huijsvrouw“ op de „Merckt“. In 1666 wordt ingeschreven „Jannighien Lijsters j(ong)e d(ochter)“. Er zat ook wel avonturiersbloed in de familie, want „Teijgens den 3 october 1669“ wordt aangenomen „Cornelis Lijster j(ong)e m(an) met attestatie úijt Oost-jindie van Colúmbop op ‘t Eijlant van Ceylon“.

Op 8 februari 1692 wordt een boete van 25 gulden vastgesteld, wanneer de erfgenamen van de „gestorven Deurwaerder Evert Lijster“, die „weijge-

righ sijn, de silveren letters met het wapen van de stadt bij de voors. Lijster op sijnen mantel gedraegen“, blijven persisteren in hun weigering deze af te geven. In 1708 is er sprake van een „kleijne gijselkamer ten huijse van Vrou Lijster“ (iets verder de Wed. Lijster genoemd), waar een Monsr. D’Olij en een krijgsgevangen „Heer Antonij Blein Heer van Barlij Lt. van de Carabiners van Beijeren“ hebben gevangen gezeten.

Op 8 mei 1741 wordt „Op ‘t gedane voorstel sijnde Heeren Gecomm. tot de Reparatie van ‘t Stadhuijs etc: geauthoriseerd om tot gerief der markt luijden een afak tussen de huijsingen van schepen Gerrit Lijster en Jacobus van den Oosterkamp te doen maken“. Op de tekening van Jan de Beijer van 1745¹⁰⁾ moeten deze woningen zijn afgebeeld, het afdak hebben wij nog niet thuis kunnen brengen.

In het bevolkingsregister van Rhenen, dat met het jaar 1812 aanvangt, komen wij de laatste twee mannelijke telgen van de Rhenense tak van het geslacht Lijster tegen. Op 23 april 1818 overlijdt op 58-jarige leeftijd Helmert Lijster, „raad dezer stad“, zoon van Helmert Lijster en Geertrui van Ommereen. Eén van de twee personen, die de aangifte doen is zijn 31-jarige zoon Arnoldus, landeigenaar. Helmert, overleden in het huis no. 42 (de Grutterstraat ?), is drie maal getrouwd geweest, maar desondanks vinden wij in de archieven nog maar één nazaat terug: zijn reeds genoemde zoon Arnoldus. Helmert Lijster is vermoedelijk bakker geweest. Hij leverde namelijk aan de Ned. Herv. Gemeente, voor zover na te gaan was, over de jaren 1812-1818 het „Brood tot het Heilig Avondmaal“ voor f 8, – jaarlijks¹¹⁾. In de rekeningen zien wij daarna dat de weduwe H. Lijster deze leveranties in de jaren 1819-1824 voortzet, steeds voor f 8, – per jaar. In het Register van het Kadaster uit die tijd vinden wij vermeld: Wed. Helmert Lijster, bakkerin. De zoon van Helmert, Arnoldus Lijster, bezat vermoedelijk een winkel in ijzerwaren en aanverwante artikelen. In 1817 wordt aan hem door de kerk betaald 3 Gulden en 4 stuivers „wegens verschot aan spijkers voor het leyen dak op de kerk“. In 1821 wordt uitbetaald 18 stuivers en iets later 1 Gulden en 7 stuivers voor geleverd touw, dat vermoedelijk gebruikt werd voor het luiden der klokken. Wij vinden namelijk meerdere leveranties voor touw, dat ook werd aangeduid als „repe“. Is het bedrijf een lange familietraditie? In 1711 wordt namelijk aan „de weduwe Lijster voor geleverd touw en spijkers tot de stijgers aan den toorn“ 15 Gulden betaald. Arnold, die op 10 April 1801 belijdenis deed⁹⁾ was tevens organist (orgelist) van de Cunerakerk. Over de jaren 1812-1823 komen wij regelmatig de verantwoording tegen van een tractement van 150 Gulden ‘s jaars. In 1818 heeft hij het orgel schoongemaakt voor 13 stuivers¹¹⁾. Arnoldus Lijster overleed op 47-jarige leeftijd op 12-9-1833 in het huis no 137. Dit huis was gelegen aan de Zuidelijke hoek van de Markt met de Rijnstraat¹²⁾. Hij woonde hier reeds op 1 jan. 1830 en was toen reeds lid van de raad. Zij testament werd op 7 juli 1820 opgemaakt bij notaris L. Libert te Rhenen. Hij was gehuwd met mej. Angenieta van Noord; het echtpaar had toen

geen inwonende kinderen en het is de vraag of deze er ooit zijn geweest omdat de in 1830 ongeveer 45-jarige Arnoldus de enige Lijster was, die in het bevolkingsregister van 1830 werd vermeld. Tussen 1812 en 1834 zijn er geen geboortes onder de naam Lijster aangegeven, zodat we aannemen, dat Arnoldus Lijster de laatste mannelijke telg van de Rhenense Lijsters moet zijn geweest, een geslacht dat in de archieven ruim 440 jaar van zich heeft doen spreken en naast de bekende medicus Gerard Lijster (Listrius ¹⁾) vele magistraten ten dienste van het Rhenense stadsbestuur heeft geleverd.

Anno 1984, zo'n 150 jaar na het verdwijnen van de naam Lijster uit het Rhenense maatschappelijke leven, blijkt deze naam nog wel in de Rhenense topografie voort te leven. In het Noordwestelijke deel van de stad, juist buiten de bebouwde kom, loopt de Lijsterengweg naar de Lijstereng. In de registers van het Schiltgeld ¹³⁾ uit 1686 wordt deze Lijstereng reeds vermeld. Cornelis Lijster is over een deel van de Lijsters Engh het Schiltgeld verschuldigd. In het Noordelijk deel van de bebouwde kom van Rhenen ligt de Lijsterberg, waarlangs de Lijsterbergflats gelegen zijn en midden op deze Lijsterberg ligt de Lijsterbergschool met het inmiddels opgeheven Lijsterbergbad. Er is natuurlijk nog meer en uitgebreider onderzoek mogelijk. Toen Arnoldus stierf liet hij tientallen perce-

len grond na, welke grotendeels in 1841 werden verkocht. De weduwe Helmer Lijster, de bakkerin (zijn stiefmoeder) leefde toen nog. In de registers van het kadaster en in notariële acten ligt ongetwijfeld nog veel verborgen. Moge dit artikel weer een uitdaging inhouden aan anderen, verder onderzoek in deze richting te verrichten.

*Nieuwe Veenendaalseweg 47
Rhenen*

Dr. H. P. Deys

Noten:

- 1) J. Belonje, Maandblad Oud-Utrecht 56 (12) 146 (1983)
- 2) H. P. Deys, Achter Berg en Rijn. Over Boeren, burgers en buitenlui in Rhenen. Rhenen, 1981.
- 3) aanwezig in het Streekmuseum, Rhenen.
- 4) J. de Hullu en S. A. Waller (en S. Muller), Cat. van de Archieven der Kl. Kap. en Kloosters, Utrecht 1905.
- 5) Oud archief Rhenen, 1852-1924 Inv. 448.
- 6) Oud archief Rhenen, tot 1795 Inv. 94a.
- 7) Tegenwoordige Staat d. XXII Utrecht, Isaak Tirion 1772.
- 8) R. Jesse, Oude Inventaris der Bezittingen van het Gasthuis te Rhenen. Rhenen 1915.
- 9) voorl. Inv. no. 5.
- 10) zie noot ²⁾ afb. 204.
- 11) Arch. Ned. Herv. Gem. voorl. Inv. no. 17.
- 12) zie noot ²⁾, het pand Rh 145 op pag. 86.
- 13) Oud archief Rhenen, tot 1795 Inv. 293.

DE FUNDATIE PELT

Aan de hand van 18e en 19e eeuwse archieven der fundatie Pelt te Utrecht, opgericht in 1725 als een stichting ten behoeve van de katholieke armenzorg, volgen in dit artikel enige notities over de betreffende fundatie. Opgemerkt zij dat een aantal van de archieven, die zich zowel op het gemeente-archief als ook op het rijksarchief te Utrecht bevinden, nog niet geïnventariseerd is.

Op 12 december 1724 stierf te Utrecht op 77-jarige leeftijd Gerardus Pelt, emeritus-pastoor. Met het overlijden van deze geestelijke was de Utrechtse tak van de familie Pelt uitgestorven. De eerste keer dat de naam Pelt opduikt in de Utrechtse archieven is op 6 augustus 1599. Steven Pelt, notaris en Gerard's grootvader, was getuige bij het opstellen van een testament ten behoeve van Jacob Nelthuys. Het opvallende is dat deze familie binnen vier generaties uitstierf. De voornaamste oorzaak hiervoor moet naast de grote kindersterfte in die tijd gezocht worden bij het feit dat in 1580 het katholicisme te Utrecht officieel verboden werd als gevolg van de „gereformeerde“ omwenteling.

In de praktijk betekende dit voor de katholieke notabelen, waartoe ook de familie Pelt behoorde, dat de zonen geen ambten meer konden vervullen bij de overheden, zoals dat voor de reformatie vaak de ge-

woonte was geweest. Alle ambten werden nu toevertrouwd aan de hervormden. Er moesten derhalve alternatieven worden gezocht voor de rijke katholieke jongelui. De meesten gingen rechten, medicijnen of theologie studeren in de Zuidelijke Nederlanden, die als gevolg van de Spaanse overheersing nog steeds katholiek waren. De familie Pelt leverde veel geestelijken af. Het gevolg hiervan was dat deze pastoors en paters, daar zij voor het celibaat hadden gekozen, geen nakomelingen konden voortbrengen.

Gerard was de laatste telg van het geslacht Pelt. Testamentair bepaalde hij op 22 november 1717, toen 70 jaar oud, dat „alle sijne goederen, roerende en onroerende, heerlijcke en deylbare, leenen ende erfpachten, renten, acten ende credieten“ ten behoeve zouden komen van de katholieke armen, die immers geen steun kregen van de gereformeerde diaconie. Gerard stichtte dus een katholieke liefdadigheidsinstelling: de fundatie Pelt.

In het testament werd verder bepaald dat de katholieke aalmoezenierskamer de fundatie moest gaan beheren. Er zouden ten behoeve van de fundatie twee executeurs benoemd worden, die op hun beurt weer een boekhouder moesten benoemen. De laatste werd opgedragen de administratie van de stichting te verzorgen. Gezamenlijk moesten de drie heren jaarlijks de